บทที่ 7
พระอัยการลักษณะโจร

พระอัยการลักษณะโจรตราขึ้นโดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) เมื่อพุทธศักราช 1903 และถูกยกเลิกเมื่อพุทธศักราช 2451 โดยกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 กฎหมายลักษณะโจรนี้เป็นทั้งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติรวมกัน

ในส่วนที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติได้แบ่งความผิดออกเป็นความผิดขึ้นอุกฤษฎ์มหันตโทษ มัชฌิมโทษและลหุโทษ ส่วนที่เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติได้บัญญัติเกี่ยวกับวิธีการจับกุมผู้กระทำความผิด การสืบสวนสอบสวน การพิจารณาคดีและการลงโทษ

การแบ่งโจรออกเป็น 8 จำพวก โดยแบ่งออกเป็นองคโจร 3 สมโจร 5

องคโจร 3 ได้แก่

1. กระทำเอง ลักเอง
2. ใช้ให้ผู้อื่นทำ ผู้อื่นลัก
3. ผู้สั่งสอนให้ลัก เป็นครูอุประเทศแห่งโจร

การลงโทษผู้เป็งองคโจรนี้ ให้ตุลาการลงโทษตามสถานโทษ

สมโจร 5 ได้แก่

1. ผู้ให้ที่อยู่ที่สำนักแก่โจร
2. ผู้เป็นเพื่อนมิตรสหายรู้ด้วยโจร
3. ผู้สมรู้ร่วมคิดด้วยโจร
4. ผู้ป้องกันกำบังโจรไว้
5. ผู้กินอยู่ สมเลกับโจร

ผู้เป็นสมโจรรับโทษกึ่งหนึ่งขององคโจร

นอกจากนี้กฎหมายลักษณะโจรนี้ยังบัญญัติผู้สมด้วยผู้สมโจร ซึ่งต้องรับโทษกึ่งหนึ่งของผู้สมโจร

การแบ่งความผิดออกเป็น 16 ฐาน

1. โจรปล้น คือ โจรคบพวกเพื่อน 10, 20, 30 คน ไปปล้นบ้านปล้นเรือนกลางคืนกลางวัน ยิงปืนโห่ร้องให้เจ้าของสดุ้งตกใจกลัว แล้วเก็บเอาทรัพย์ทั้งปวง

2. โจรย่องสดมภ์ คือโจรมีความรู้คุณเวทย์วิทยาคม สกดให้เจ้าของหลับแล้วเข้าเก็บเอาทรัพย์สิ่งของ

3. โจรภัย คือโจรกระทำให้กลัวแล้วเก็บเอาทรัพย์สิ่งสินไป

4. โจรตีชิง คือโจรคบพวกเพื่อนไปตี หาบคอน โค เกวียน ทับ ไร่ นา สำเภา นาวา ณ หนทางบก หนทางเรือ

5. โจรฉกฉวย คือโจรหาเครื่องศาสตราวุธมิได้ไปคอยอยู่ที่ถนนหนทางเปลี่ยว ช่วงชิงเอาทรัพย์สิ่งของ เครื่องอัญมณีทั้งปวง

6. โจรซุ่มซ่อน คือโจรคบกันไปคอยด้อมมอง ณ ทับราวป่าท่าน้ำ สถานที่ใด ๆ มิให้เจ้าของเห็นเก็บเอาทรัพย์ ช้าง ม้า โค เกวียน ประการใดไป

7. โจรล้วงลัก คือโจรล้วงเรือล้วงเรือน ล้วงร้าน เอาทรัพย์สิ่งของทั้งปวงไป

8. โจรลักเล็ยม คือว่าเรือ เกวียน สิ่งของท่านไว้ ณ ท่าบ้าน เรือน แห่งใดก็ดี เอาสิ่งของท่านไปไม่บอกเจ้าของ ๆ พบเห็นจึงว่าหยอกยืม

9. สาธารณโจร คือเป็นโจรไปด้วยเขา อยู่เฝ้าเรือนก็ดี ไปด้วยแต่กลางทางกลับมาก็ดี มิได้ทำร้ายด้วยเขา

10. นิลัมภรโจร คือโจรแต่เหตุโทษพิรุธติดพันคุจมลทินนิลเมฆอันคล้ำดำติดอยู่

11. วิสาสคาหโจร คือ โจรลักทรัพย์สิ่งของญาติพี่น้องบิดามารดาสามีภรรยาเขยสะใภ้

12. สรรพโจร คือว่าสรรพลักมิได้เลือก

13. ปัณฐทูสะกะโจร คือโจรตีชิงเอาทรัพย์สิ่งของในทางน้ำ ทางบก

14. ทามริกโจร คือกระทำโจรกรรมด้วยพวกเพื่อนเลี้ยงชีวิต

15. สารโจร คือโจรลักทรัพย์อันเป็นแก่นสาร ลักพระพุทธรูปแลลอกทองพระพุทธรูป พระสถูป พระเจดีย์

16. ดัสกรโจร คือโจรคบพวกเพื่อนปล้นบ้านเรือนในขอบขันธมณฑลสมเด็จพระมหากษัตริย์ราชเจ้า เอาเพลิงเผาบ้านเผาเรือน ลุกลามไปไหม้บ้านไหม้เรือน และไหม้พระพุทธรูป พระสถูป พระเจดีย์ พระศรีมหาโพธิ์ กุฏิวิหารการเปรียญเป็นอันมาก

คำสั่งสอนทางศาสนากับกฎหมาย

ลักษณะของกฎหมายแต่โบราณนั้นมักจะมีคำสั่งสอนทางศาสนาปะปนอยู่ด้วยเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บัญญัติกฎหมายนอกจากจะเป็นผู้มีตำแหน่งสูงสุดทางฝ่ายบ้านเมือง (ฆราวาส) แล้ว ยังอาจดำรงตำแหน่งเป็นประมุขทางฝ่ายศาสนจักรด้วย ดังจะเห็นได้จากกฎหมายโบราณ บางฉบับมักจะอ้างอำนาจของพระผู้เป็นเจ้าบ้าง เทพเจ้าประจำเมืองบ้าง สำหรับกฎหมายไทยได้อาศัยคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาเป็นหลักในการบัญญัติตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นคัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์ แต่ถูกดัดแปลงเป็นคัมภีร์ในศาสนาพุทธ ทั้งยังมีพราหมณ์รับราชการเป็นราชปุโรหิตด้วย จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่ตัวบทกฎหมายของไทยจะต้องมีคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาปะปนอยู่ด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ในพระอัยการลักษณะโจร บทที่ 1 ได้กำชับให้เจ้าหน้าที่ผู้พิจารณาบรรดาความผิดทั้งปวงให้มีใจซื่อตรง ตั้งมั่นอยู่ในศีลห้า คือไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่อยากได้ในทรัพย์ของผู้อื่น ไม่ล่วงประเวณีลูกเมียผู้อื่น ไม่พูดปด ไม่ดื่มสุรายาเมา

ในปัจจุบันได้แบ่งแยกหน้าที่ของกฎหมายให้เป็นเรื่องของฝ่ายบ้านเมือง และเรื่องการสั่งสอนประชาชนให้เป็นคนดี เป็นหน้าที่ของทางฝ่ายศาสนาอย่างเด็ดขาด

การจับกุมและการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิด

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่จะดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดตามรูปพรรณมาสอบสวน ถ้าหากผู้กระทำความผิดหนีไปพึ่งผู้อยู่ในวัง ให้เจ้าหน้าที่แจ้งแก่มณเฑียรบาลเพื่อส่งตัวให้แก่เจ้าหน้าที่จงได้ ถ้าผู้กระทำความผิดอยู่ในความปกครองดูแลของขุนนาง ให้เป็นหน้าที่ของขุนนางผู้นั้นไปตามโจรมามอบให้กับเจ้าหน้าที่ ถ้าหากขุนมูลนายป้องกันโจรไว้ ขุนมูลนายคนนั้นจะต้องมีโทษหนัก

การจับกุมผู้กระทำความผิดมีหลักว่า ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ได้ต่อสู้ให้จับกุมโดยละม่อม ต่อเมื่อผู้กระทำความผิดต่อสู้ เจ้าหน้าที่ฟันแทงตาย ท่านว่าเจ้าหน้าที่หามีความผิดไม่ เมื่อจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่เอาทรัพย์ของผู้กระทำความผิดมาด้วย เว้นแต่ผู้กระทำความผิดมีโทษถึงตาย จึงให้เอาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดมารักษาไว้ ถ้าพบว่าเป็นทรัพย์ที่มีเจ้าของก็ดี เป็นของพ่อแม่พี่น้องลูกหลานผู้ร้ายก็ดี อย่าให้เอาเป็นของหลวง ถ้าทรัพย์นั้นผู้กระทำความผิดทำได้เองก็ดี ปล้นมา หรือลักมาก็ดี ไม่ทราบตัวเจ้าทรัพย์ สิ่งใดที่ควรใช่ทุนทรัพย์ก็ให้ใช้ สิ่งใดที่ควรเอาเป็นของหลวงก็ให้ส่งเข้าพระคลังหลวง

เมื่อจับกุมผู้กระทำความผิดได้ ถ้าเป็นโจรคบพวกเพื่อนไปปล้นสดมภ์เอาสิ่งของของ

ผู้อื่นมา เวลาสอบให้จดคำให้การไว้ให้มั่นคง ถ้าผู้กระทำความผิดซัดทอดถึงผู้ใด ให้เจ้าหน้าที่จับกุมมาสอบปากคำ ถ้ามีผู้ร้ายซัดทอด 1-2 ปาก ผู้ถูกซัดทอดมีพิรุธให้เฆี่ยน ถ้าคำให้การของผู้ถูกซัดทอดไม่มีพิรุธไม่ให้เฆี่ยน ถ้ามีผู้ซัดทอดถึง 3 คน คำให้การของผู้ถูกซัดทอดไม่มีพิรุธก็ให้เฆี่ยนให้ถึงขนาดตามจารีตนครเพื่อสืบหาตัวคนร้ายให้ได้ (ลักษณะโจร บทที่ 28)

ความผิดต่อพระศาสนา

ความผิดต่อพระศาสนาอาจแยกได้เป็นการกระทำต่อวัตถุอันเป็นที่เคารพในพระศาสนาหรือต่อพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้สืบพระศาสนา ดังมีการกระทำดังต่อไปนี้

1. การลักพระพุทธรูปไปขาย หรือทำลาย ถ้าได้ตัวผู้กระทำความผิดให้สืบหาผู้รับซื้อไว้ให้ได้ ผู้รับซื้อไว้มีโทษให้ทวนด้วยลวดหนัง 60 ที ให้ตัดมือตัดตีน แล้วไหม 700,000 เบี้ยเพื่อบูรณะพระพุทธรูปนั้น ส่วนผู้ลักหรือทำลายพระพุทธรูปนั้นให้ฆ่าเสีย

2. ถ้าเอาพระพุทธรูปไปเผาหรือสำรอกเอาทอง ให้เอาผู้เผาใส่เตาเพลิงสูบมันเสียดังมันทำแก่พระพุทธรูปนั้น

3. ผู้ลอกทองพระ ให้เอาตัวไปยังตะแลงแกงให้เผาเหล็กจนแดงประทับตัวผู้กระทำผิด ดังมันกระทำแก่พระนั้นบ้าง

4. ผู้ลักทรัพย์ของพระสงฆ์ เป็นต้นว่าแก้วแหวน เงินทอง ผ้าผ่อน แพรพรรณที่มีผู้อุทิศแก่พระสงฆ์ ลักเอาพระคัมภีร์ไปขายก็ดี ให้ลงโทษเสมอลักทรัพย์ เอาขึ้นขาย่างประจานอย่าให้ดูเยี่ยงอย่างกัน ให้ทวนด้วยลวดหนัง 60 ที ให้ตัดนิ้วมือ ให้ไหมจตุรคูณ

5. ผู้ลักขุดพระพุทธรูป พระสถูป พระเจดีย์ พระวิหาร ให้ลงโทษสามประการ คือ ให้ฆ่าเสีย ให้ตัดนิ้วมือ หรือให้ทวนด้วยลวดหนัง 60 ที

กฎหมาย 3 เส้น 15 วา

ความจริงกฎหมาย 3 เส้น 15 วา ก็คือกฎหมายที่กำหนดความรับผิดชอบร่วมกันทั้งหมู่เหล่าในชุมชน ดังที่ได้ศึกษามาแล้วในกฎหมายพระเจ้ามังราย (กฎหมาย 16 หลังคาเรือน) ว่าให้สมาชิกในหมู่บ้านร่วมกันชดใช้ราคาของที่บ้านหนึ่งถูกลักขโมยไป กฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกฎหมายที่ปรากฏในกฎหมายตรา 3 ดวง มีลักษณะเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะตัวเอกชนที่ประกอบกันเป็นพลเมือง มีความสัมพันธ์อย่างแนบชิดจนถึงชีวิตเอกชนนั้นเป็นอันหนึ่งเดียวกันกับชีวิตหมู่เหล่า ความรับผิดของหมู่เหล่านี้ ปรากฏในบทที่ 15, 16, 114, 136 ในพระอัยการลักษณะโจรซึ่ง

สรุปได้ว่า เมื่อมีการปล้นก็ดี ฆ่าคนตายหรือทำร้ายสัตว์ถึงตายก็ดี ถ้าการกระทำความผิดเหล่านี้เกิดขึ้นในอาณาบริเวณของหมู่บ้านใด ให้สมาชิกทุกคนของหมู่บ้านนั้นมีหน้าที่ช่วยสืบค้นหาผู้ร้ายให้จงได้ และถ้าการปล้นนั้นเกิดขึ้นในขณะที่เพื่อนบ้านอยู่ด้วย เพื่อนบ้านมีหน้าที่ช่วยต่อสู้ป้องกันโจรด้วย นอกจากนี้ความผิดรับชอบในความผิดที่เกิดขึ้นยังตกอยู่แก่ผู้อยู่ในระยะทาง 3 เส้น 15 วา วัดโดยรอบจากที่เกิดเหตุที่จะต้องช่วยกันจับโจรด้วย ผู้ใดไม่ช่วยจะต้องถูกลงโทษทวนด้วยลวดหนังมากน้อยตามแต่ระยะทางที่ตนอยู่ห่างจากที่เกิดเหตุ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าผู้อยู่ในรัศมี 3 เส้น 15 วานี้จะพ้นความรับผิดไปเสียทีเดียว ยังจะต้องทำทัณฑ์บนไว้ว่า ถ้าภายหลังจับผู้กระทำความผิดได้และผู้กระทำความผิดซัดทอดถึงผู้ใด ผู้นั้นยังอาจถูกลงโทษได้อีก

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตรากฎหมายขึ้นมาฉบับหนึ่ง ขยายอาณาเขตของบุคคลผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการกระทำความผิดออกไปเป็น 5 เส้น จึงนิยมเรียกกันว่า "กฎหมายโจรห้าเส้น"

ความผิดเกี่ยวกับการสูบฝิ่น กินฝิ่น และมีฝิ่นไว้จำหน่าย

การสูบฝิ่น การกินฝิ่น เริ่มมีในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อใดไม่มีผู้ใดทราบ แต่เข้าใจว่าคงมีมาก่อนสมัยสร้างกรุงศรีอยุธยา เพราะในปีพุทธศักราช 1903 ซึ่งเป็นปีที่ตราพระอัยการลักษณะโจรได้บัญญัติการห้ามสูบฝิ่น กินฝิ่น และจำหน่ายฝิ่นไว้ในบทที่ 81 ความว่า "ผู้สูบฝิ่น กินฝิ่น ขายฝิ่นนั้นให้ลงพระราชอาญาจงหนักหนา ริบราชบาทว์ให้สิ้นเชิง ทเวนบกสามวัน ทเวนเรือสามวัน ให้จำใส่คุกขังไว้กว่าจะอดได้ ถ้าอดได้แล้วให้เรียกเอาทานบนแก่มันญาติพี่น้องไว้แล้ว จึงให้ปล่อยผู้สูบ ผู้ขาย ผู้กินฝิ่นออกจากโทษ" แม้จะมีกฎหมายห้ามสูบฝิ่น กินฝิ่นและจำหน่ายฝิ่นดังนี้ก็ตามก็ยังมีผู้ลักลอบกระทำผิดอยู่เสมอ จนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเห็นว่าการสูบฝิ่นเป็นผลร้ายแก่อาณาประชาราษฎรจึงทรงกรุณาโปรดเกล้าให้แก้กฎหมายห้ามการสูบฝิ่น การกินฝิ่นและขายฝิ่น แต่ก็ไม่สู้จะได้ผลนัก

จวบจนกระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) จึงได้ทรงตรากฎหมายห้ามการสูบฝิ่นและการซื้อขายฝิ่นโดยกำหนดโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนหนักกว่าเดิม เมื่อวันเสาร์เดือน 9 ขึ้น 14 ค่ำ จุลศักราช 1179 ความตอนหนึ่งว่า ".....แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าห้ามอย่าให้ผู้ใดสูบฝิ่น กินฝิ่นซื้อฝิ่นขายฝิ่น และเป็นผู้สมซื้อสมขายเป็นอันขาดทีเดียว ถ้ามิฟังจับได้และมีผู้ฟ้องร้องพิจารณาเป็นสัจ จำให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยน 3 ยก ทะเวนบก 3 วัน ทะเวนเรือ 3 วัน ริบราชบาทว์บุตรภรรยา และทรัพย์สินของให้สิ้นเชิง ให้ส่งตัวไปตะพุ่นหญ้าช้าง ผู้รู้เห็นเป็นใจมิได้เอาความมาว่ากล่าว จะให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยน 60 ที....."

แม้จะมีกฎหมายเพิ่มโทษแก่ผู้สูบฝิ่น ซื้อขายฝิ่นก็ตาม แต่ประชาชนก็ยังหาเกรงกลัวไม่ กลับสูบมากขึ้นโดยเฉพาะพวกชาวจีน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงให้ปราบปรามอย่างจริงจัง จนทำให้เกิดคณะอั่งยี่ลักลอบขายฝิ่นเพราะได้ราคา การปราบปรามก็ไม่สู้ได้ผลนักเพราะเจ้าหน้าที่บ้านเมืองรู้เห็นเป็นใจด้วย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่เสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ทรงเห็นว่าการปราบปรามด้วยกำลังไม่ได้ผลดี จึงเปลี่ยนนโยบายเป็นให้ตั้งเจ้าภาษีผูกขาดการซื้อขายฝิ่นให้ชาวจีนซื้อฝิ่นสูบได้ตามใจชอบ แต่ห้ามคนไทยสูบฝิ่น เจ้าภาษีประสบกับการขาดทุนในภายหลังเพราะมีฝิ่นเถื่อนเข้ามามาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงบัญญัติกฎหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการเสียเอง ในกฎหมายฉบับดังกล่าวมีบทลงโทษแก่ผู้ค้าฝิ่นเถื่อนหรือผู้ที่นำฝิ่นเข้ามาในเมืองไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานอย่างหนัก จึงมีผู้ลักลอบนำฝิ่นเข้ามาในรูปของยา และยาผสมฝิ่นเข้ามาในราชอาณาจักรอีก แต่ก็ทรงมีประกาศห้าม

ภายหลังทางราชการได้พยายามจำกัดการสูบฝิ่นตลอดมา จนยกเลิกการสูบฝิ่นโดยเด็ดขาดเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2502 ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาก็มีผู้ผลิตยาเสพติดที่มีความร้ายแรงกว่าและยากแก่การปราบปรามอย่างยิ่งอย่างที่เห็นอยู่ทุกวันนี้

การเก็บของตกของหาย

การเก็บของตกของหายตามพระอัยการลักษณะโจร มีลักษณะเป็นทั้งกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาปนกัน ไม่แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด เหมือนปัจจุบัน[1] จึงมีทั้งการกำหนดหน้าที่ผู้เก็บทรัพย์ตกหรือของหายต้องปฏิบัติและโทษของการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

ในพระอัยการลักษณะโจร บทที่ 110 บัญญัติว่า "ผู้ใดได้ทรัพย์ แก้วแหวนเงินทองผ้าผ่อนแพรพรรณสรรพทรัพย์ตกหายก็ดี ลืมเสียก็ดี และมีผู้ได้ไว้ ท่านว่าให้บอกกล่าวพระสุภาวดีนายบ้านนายเมือง เอาทรัพย์นั้นไปไหมฉาหาเจ้าของจงได้สามวัน ถ้ามิพบเจ้าของให้เอาทรัพย์นั้นปันเป็นสามส่วน ให้ถวายเป็นหลวงสองส่วน ให้แก่ผู้ได้ส่วนหนึ่ง ถ้าเจ้าของมาพบ ให้เจ้าของให้บำเหน็จแก่ผู้ได้กึ่งหนึ่ง ถ้าได้ทรัพย์นั้นมิได้บอกแก่พระสุภาวดี นายบ้านนายเมืองและมิได้ไหมฉาเจ้าของแต่ในสามวัน ลางคาบแลพรางว่าได้ ลางคาบได้จริง แลมิได้บอกกล่าวให้เป็นคำนับ แลเอาของไปขายก็ดี ส่งไปไกลก็ดี อยู่มาเจ้าของมาพบเห็นจึงว่าได้ ท่านว่าหาคำนับมิได้ให้ไหมเสมอลักของท่าน"

---

[1] ดูประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499 มาตรา 352, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 1323, 1324, 1325.

การลักทรัพย์ระหว่างคู่สมรสและเครือญาติ

ลักษณะของครอบครัวคนไทยสมัยก่อนคงจะอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ และความผูกพันในระหว่างเครือญาติมีความสนิทแนบแน่นมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกฎหมายเปิดช่องให้ชายมีภรรยาได้หลายคน นอกจากนี้ในพระอัยการลักษณะมรดกยังกำหนดส่วนแบ่งในภาคญาติ ซึ่งครอบคลุมไปถึง หลาน เหลน ลื่อ พี่น้อง ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย การที่มีญาติอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ จึงต้องมีการหยิบฉวยทรัพย์สินระหว่างกันเองบ้าง เพื่อป้องกันมิให้ครอบครัวต้องแตกความสามัคคีกันในพระอัยการลักษณะโจร บทที่ 146 จึงบัญญัติยกเว้นโทษไว้ว่า "ลูกเขยลักทรัพย์สิ่งของใด ๆ ของพ่อตาแม่ยาย พ่อตาแม่ยายลักทรัพย์ของลูกเขย และลูกสะใภ้ลักทรัพย์พ่อผัวแม่ผัว พ่อผัวแม่ผัวลักทรัพย์ของลูกสะใภ้ ลูกลักทรัพย์ของพ่อแม่ พ่อแม่ลักทรัพย์ของลูก น้าลักทรัพย์ของหลาน หลานลักทรัพย์ของน้า ลุง ตา ปู่ ย่า อาว อา อาลักทรัพย์หลาน หลานลักทรัพย์ลุง ตา ปู่ ย่า อาว อา พี่ลักทรัพย์ของน้อง น้องลักทรัพย์ของพี่ ประการเท่านี้ท่านว่าใช่อื่น เขาทรัพย์เรื่องเดียวกันยากไร้เขาเสียกันมิได้ ให้คืนแต่ทรัพย์สิ่งของนั้นให้แก่กัน จะลงโทษแลปรับไหมให้แก่กันดังฉันผู้อื่นมิได้

อนึ่ง ผัวเมียลักทรัพย์สิ่งของกันเอง ท่านมิให้เอาโทษดังฉันผู้อื่นเลย"[1]

ปัจจุบันความผูกพันในครอบครัวลดน้อยลง ไม่สนิทแนบแน่นเหมือนแต่ก่อนและจำนวนสมาชิกในครอบครัวก็ลดน้อยลงมาก ดังนั้น ในประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 71 จึงยกเว้นโทษในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางมาตราเฉพาะที่สามีกระทำต่อภรรยา หรือภรรยากระทำต่อสามี ส่วนความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำต่อกันระหว่างเครือญาตินั้น ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ยกเว้นโทษให้เหมือนอย่างในกรณีสามีภรรยา เพียงแต่กำหนดว่าถ้าความผิดที่กระทำนั้นไม่ใช่ความผิดอันยอมความได้ ก็ให้ถือว่าเป็นความผิดอันยอมความได้ ถ้าหากคู่กรณีไม่ยอมความกันศาลจะลงโทษผู้กระทำผิดน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดเพียงใดก็ได้ นอกจากนี้เครือญาติผู้ได้รับประโยชน์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 ยังจำกัดไว้เพียงน้อยคน คือ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน พี่น้องร่วมแต่บิดามารดาเดียวกันเท่านั้น

การให้ผู้พิจารณาคดีดูพฤติการณ์เกี่ยวกับการกระทำความผิด

ถ้าดูตามตัวบทกฎหมายตรา 3 ดวงแล้ว ผู้พบเห็นมักจะมีความรู้สึกว่าโทษที่กำหนดไว้นั้นมีความรุนแรงมาก แต่ความเป็นจริงมีบทกฎหมายอยู่หลายบทที่ผ่อนคลายความรุนแรงเช่นว่า

---

[1] เทียบประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 71.

นั้น กล่าวคือ กฎหมายเปิดโอกาสให้มีการลดหย่อนผ่อนโทษได้ โดยพิจารณาถึงสภาพของตัวผู้กระทำความผิดประการหนึ่ง และพฤติการณ์เกี่ยวกับกระทำผิดอีกประการหนึ่งประกอบกัน แล้วให้ผู้พิจารณาคดีลดหย่อนผ่อนโทษลงตามความเหมาะสม ทำให้กฎหมายมีลักษณะยืดหยุ่น ไม่แข็งกระด้างอย่างที่เข้าใจกัน นอกจากนี้ยังเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดตามความเหมาะสมด้วย ลักษณะดังกล่าวมานี้เห็นได้จากพระอัยการลักษณะโจร บทที่ 165 ซึ่งกำหนดไว้ว่า "ในนครบาล ผู้พิจารณาความโจรพึงรู้เทศกาลยากหรือง่าย เมื่อการทุภิขะ หรือเมื่อเกษมสุข สถานที่ลักเอาไปนั้นยากหรือง่าย ปล้นเอาไปหรือลอบเอาไป ทรัพย์มากหรือน้อยให้เล็งดูโทษ จะพอฆ่าเสียให้ตัดตีนสิน (ตัด) มือ ถ้าตัดตีนสิน (ตัด) มือ ท่านให้ทวนด้วยลวดหนัง 50 ปี พอทวนด้วยลวดหนังให้ตีด้วยไม้หวาย พอจะตีด้วยหลังให้ตีตะโพก ถ้าจะตีตะโพกท่านให้ไหม ถ้าโจรนั้นชายฉกรรจ์ ให้ทวนด้วยลวดหนัง 50 ที ถ้าโจรนั้นเด็กหนุ่มมิพอฉกรรจ์ให้ทวนด้วยลวดหนัง 25 ที ถ้าโจรหญิงเป็นฉกรรจ์ให้ทวนด้วยลวดหนัง 25 ที ถ้าหญิงมิฉกรรจ์ให้ทวนด้วยลวดหนัง 15 ที และเอาทุนทรัพย์ตั้งไหมโดยขนาด"